

A Nouvelle Revue de Hongrie 1932–1944

CZ. FARKAS MÁRIA

A két világháború közötti időszak szellemi életében fontos szerepet töltött be egy francia nyelvű szemle, a *Nouvelle Revue de Hongrie*. Ez a folyóirat művelődéstörténetünk meghatározó fóruma volt, amely elsősorban sok hazai eredményt közvetített Európába, másodsorban pedig az európai értékek hazai megismertetésében és elfogadtatásában vett részt.

Az első világháborút követő időszak bethleni és klebelsbergi kultúrpolitikája fontos feladatnak tartotta a magyar kultúra külföldi terjesztését, valamint a magyar politikai és gazdasági helyzet megismertetését. Ezzel a politikával ért egyet a *Nouvelle Revue de Hongrie* szerkesztője, Balogh József, amikor a következőket mondja: „A múlt világháborút nem a harc-téren vesztette el a magyarság, hanem a nyugat-európai közvéleményben: a magyarnak azzal a képével szemben, amelyet ellenfelei állítottak a világ elé, nem tudott olyan képet vetíteni, amely meggyőző erővel védhette volna meg jogait. Ezért a magyarságról szóló külföldi irodalom az önvédelem parancsoló érdeke.”¹

Ebben a szellemben indul el a *Nouvelle Revue de Hongrie* folyóirat 1932-ben. A folyóirat előzménye a *Revue de Hongrie* című szemle, amely 1908-ban jelent meg először Huszár Vilmos szerkesztésében. A folyóirat mögött a Budapesti Francia Irodalmi Társaság állt, melynek célja az volt, hogy nemzetközi műveltségi viszonyainkat a németekhez kötött egyoldalúságból kiemelje, és hozzákapcsoljon bennünket a francia műveltséghez. A havonta megjelenő folyóirat gazdagon bemutatja nemcsak a magyar kulturális, gazdasági és politikai életnek a külföld figyelmére is érdemes mozzanatait, hanem a francia kultúrát és társadalmi életet is közvetíti felénk.

Balogh József megveszi a *Revue de Hongrie* szerkesztőjének özvegyétől a lapot, és ezt szervezi újjá. A folyóirat elsődleges célja a francia politikai körök és értelmiségi közvélemény tájékoztatása volt. Bethlen István politikai elképzeléseit szolgálta, valamint gondoskodott arról, hogy a magyar kultúra teljesítményei rendszeresen és szervezett formában eljussa-

¹ Balogh József, *A nemzeti önismeret eszközei*. In: Magyar Csillag, III/4. 620.

nak francia nyelvterületre. Anyagi alapjukat a Külügyminisztérium, illetve a Bethlenhez közel álló nagytőkés csoportok biztosították.²

A lapot a *Société de la Nouvelle Revue de Hongrie* társaság adta ki. A társaság 1931-ben alakult meg, elnöke Apponyi Albert, társelnöke Bethlen István volt, a szerkesztőbizottság elnöki feladatait Teleki Pál látta el. A társaság főtítkára Eckhardt Sándor volt. A *Nouvelle Revue de Hongrie* kezdetben a Magyar Szemle szerkesztőségével közös volt, majd 1936-ban kivált belőle. A folyóirat indulásakor a főszerkesztő Ottlik György, a szerkesztő pedig Balogh József volt, de 1936-tól a folyóirat fennállásának megszűntéig Balogh József szerkesztette ezt a kiadványt, párhuzamosan az 1936-ban induló *Hungarian Quaterly*-vel.

A szerkesztő neve ma már kevesek számára ismert. Ki volt hát Balogh József? – teszi fel a kérdést Kabdebó Lóránt. „Különös alakját és szinte küldetés fontosságú szerkesztői-értelmisségszervezői munkáját Passuth László tárgyilagos, pontos, szűkszavú, és Hubay Miklós szeretve ironikus emlékezése emelte ki a múlt homályából. Apja, Balogh Ármin professzor tanította a hagyomány szerint magyarra Kornfeld Móric apját, más változatban Kornfeld Móricnak volt a nevelője, Balogh József pedig a nevelt barátja, ennek révén az Auer Gázizzó Rt. egyik igazgatója. Kitűnő filológus, a patrisztikai tudományok nemzetközileg elismert művelője. A Kornfeld barátság útján Bethlen szellemi köréhez tartozott: egyik ki-gondolója és első titkára a Magyar Szemle Társaságnak.”³

Kabdebó szerint Balogh korjellemző volt, akinél természetesen kapcsolódott zsidó származása, az ókor vizsgálata és a katolikus dogmatika, egyháztörténet tanulmányozása.

Hubay Miklós – aki titkárként dolgozott Balogh mellett – azt írja mesteréről, hogy olyan sokoldalú volt, mint egy Széchenyi István, aki egyszerre akar behozni minden elmaradást. Tőle tanulta a magyar kultúra megismertetésének a szenvedélyét és a közlés igényességét. Passuth László, aki tíz éven át volt Balogh munkatársa a szerkesztőségben és a lapszemlét, a *Revue des revues*-t szerkesztette, a következőket írja róla: „Balogh József egyike volt a legjobbaknak, akiket e különös kor színen hagyott. Valóban, irtózott a »magyar ugar«-tól, de megszólaltatta a lap hasábjain a falukatatókat. Személyi, de inkább elvi okokból elvált a Magyar Szemlétől, mellyel a *Revue* évekig közös szerkesztőségben dolgo-

² Vö. Kókay Gy.–Buzinkay G.–Murányi G: *A magyar sajtó története*. Sajtókönyvtár, Bálint György Újságíró-iskola kiadása. Pécs, 1988.

³ Kabdebó Lóránt, *A költő és egy szerkesztő*. In: Mint különös hírmondó. A Petőfi Irodalmi Múzeum és a Népművelési Propaganda Iroda közös kiadványa. Bp., 1983.

zott: túl konzervatívnak, elmeszesedettnek találta. A NRH számára mindig új hangot keresett. Nem találta meg mindig a jót, de észrevette a gyöngyszemeket.”⁴ Majd máshol Baloghról, a szerkesztőről írja: „Lényének, működésének lényeges részét formálta a décor, a társadalmi-sznobisztikus elemek kultusza, a megkötések, zárt formulák, konzervatív társadalmi normák, melyekből – saját adottságai folytán – nem engedett. Ő volt a Szerkesztő, akitől mégis sokat tanultam, olyasmit, amire nincs pontos meghatározás. Így például – hogyan kell a folyóirat részére tanulmányt készíteni, s milyen az igény, ha az írás idegen nyelven jelenik majd meg.”⁵

A folyóirat tizenkét éven keresztül jelent meg, 1932-től 1944-ig. Ez alatt az időszak alatt a havonta megjelenő orgánum a Magyarországról szóló ismeretek valóságos enciklopédiáját, egy korszak olvasható emlékanyagát nyújtja.

Passuth László a következőképpen mutatja be a lapot: „Magyar folyóirat, így hordja a magyar szellemi életnek kissé montageszerűen egymásra fotografált, néha szeszélyesen szerteágazó vonásait. Problémákat vet fel, melyek a mieink, emberek portréját rajzolja meg, akik a mi nyelvünkön szólaltak csak meg, műveket igyekszik megvilágítani, melyeknek talán csak itt van értelme. Mindezt francia nyelven teszi, egy képzeletbeli olvasó kedvéért, aki valahol, nyugaton hűvös izoláltságban él. Ez a félelmes imaginárius olvasó semmit, vagy csak nagyon keveset tud mindazokról a kérdésekről, melyekről a Revue-ben hallani fog. Így persze a problémákat néhány rövid sorban kell felvázolni előtte, könnyeden, de mégis biztos kézzel, mert ez az idegen nem szereti, ha túlságosan tanítják, ízlése kifinomodott minden iránt, ami propagatív beállításnak minősülhetne.”⁶

A szerkesztő igényes, tudós munkatársak bevonásával vállalkozott az olvasó tájékoztatására. A Magyar Szemlével közös szerkesztőbizottság tagjai: Gróf Bethlen István, Gombocz Zoltán, Gratz Gusztáv, Gyalóky Jenő, Herczeg Ferenc, Hóman Bálint, Jancsó Benedek, Kenéz Béla, báró Kornfeld Móric, Kornis Gyula, Lepold Antal, Magary Géza, Petrovics Elek, Ravasz László és Szekfű Gyula. Miután a Revue kivált a Magyar Szemléből, előtérbe kerültek olyan nevek, mint Birkás Géza, Hankiss János debreceni professzor, Illyés Gyula, Zolnai Béla, Vargyas Lajos. Szellemi életünk kiválóságai jelentették meg írásaikat ebben a fórumban.

Ha a folyóirat tematikáját vizsgáljuk, akkor az látjuk, hogy minden szám tartalmaz egy-egy tanulmányt, elsősorban a magyar politika és gaz-

⁴ *Magyar mártír írók antológiája*. Magvető Kiadó. Bp., 1970. 103.

⁵ Passuth László, *Barlangképek*. Szépirodalmi Könyvkiadó. Bp., 1978. 31.

⁶ Passuth László, *Széljegyzetek egy Indexhez*. In: Magyar Csillag, 1943. 246.

daság történeti és aktuális kérdéseiről, de folyamatos áttekintést nyújt a világpolitika minden nagy eseményéről is. Győry János mutat rá,⁷ hogy a nagy korszakfordulók mindig valami szinkretizmus jegyében állnak. Az első világháború utáni időszakban a politika állt az érdeklődés középpontjában, így a politikai problémák és a szépirodalom termékeinek szinkretizmusa a folyóiratokban is kimutatható. Erre az időszakra jellemző volt egy új típusú folyóirat, amely csak felerészben nevezhető annak, mert külsejével és belső tartalmával átmenetet képez a tulajdonképpeni folyóirat és a napilap között. A folyóirat a könyvet helyettesíti, eredeti rendeltetése a könyv nivójának megfelelő, de rövidebb lélegzetű tanulmányok közlése. A magyar közélet legégetőbb kérdéseinek bemutatása a napilapok feladata. Időszerű kérdéseknek a könyv nivójára való emelését tűzték ki célul a folyóiratok. Még a szépirodalmi jellegre igényt tartó lapok is az élet aktuális oldalát fordítják az olvasó felé, gyakran előtérbe helyezve a társadalompolitikát. A Nyugat is a tiszta szépirodalom jegyében indult meg, majd elkezdett a történelmi és szociológiai kérdésekkel is foglalkozni. Ilyen típusú folyóirat volt a *Nouvelle Revue de Hongrie*, ahol jól megfértek egymás mellett az irodalom, a politika és a gazdaságtan.

Ezek a tanulmányok a hivatalos tudományosság terén elismert szakemberek tollából származnak, mint például Gratz Gusztáv külügyminiszter, Pethő Sándor a Magyar Nemzet alapítója, Bethlen István, Teleki Pál, Szekfü Gyula, Hóman Bálint stb. Számos cikk jelent meg *Magyarország és Európa* címmel, részletesen foglalkozott a folyóirat a Magyarországtól elszakított kisebbség problémáinak ismertetésével, a búza áráról a tőzsdéig minden téma szakszerű feldolgozást nyert. Olvashatjuk például Bethlen István tanulmányát Magyarország kisebbségi politikájáról (*La Hongrie et son problème de minorité*, 1933. II. 531), vagy az agrárválságról Eckhardt Tibortól (*La coopération des pays danubiens et la crise agricole en Hongrie*, 1932. I. 322).

Minden számban olvasható volt egy lapszemle, amit Passuth László szerkesztett. Passuth a következőket mondja erről a rovatról: „... azt a célt szolgálta, hogy a franciául olvasók körében olyan magyarságképet alakítson ki, mely – bár objektív alapokon nyugszik – mégis humanisztikusabb, történelmi tapasztalatokat értékelőbb, mint amilyen közéletünk a valóságban volt.”⁸

⁷ Vö. Győry János, *Új magyar folyóiratok*. In: Magyar Szemle, 1933. I., 47.

⁸ Passuth László, *i.m.* 414.

Ami igazán értékesé teszi ezt a folyóiratot, az a kulturális rovat, amely arra vállalkozott, hogy képet adjon a magyar kultúra egy-egy szeletéről. A szerkesztő komoly irodalmi értékrend szerint mutatta be a magyar irodalmat, ami nemzeti kultúránk legnagyobb értékei közé tartozik.

Passuth a következőképpen emlékezik vissza Balogh József szerkesztői munkájára: „Információinak politikai részét jórészt konzervatív, németellenes s diktatúraellenes, gyakran főrangú s főpapi körök véleményéből merítette. Ám ami a humanisztikát, az intellektuális világát illette, itt Balogh félelmes biztonsággal tájékozódott saját – liberális – ízlése szerint. A legkitűnőbb fiatal írókat, tudósokat, kutatókat nyerte meg a maga s két folyóirata számára. A Revue minden hónapban egy-egy élő magyar író novelláját hozta, rendszerint igen jó fordításban. Olyan avantgarde szerzők szerepeltek, akik hogyanis kerülhettek volna be a hivatalosabb irodalom sáncái közé: itt francia köntösben kijutottak a Revue elképzelt világszínpadára.”⁹

Balogh József különleges szervező tehetségével meg tudta nyerni folyóirata számára a kor legkiválóbb szellemeit. A szerkesztő igyekezett minden szellemi értéket maga köré gyűjteni. Ennek legjobb bizonyítéka az, hogy Babits Mihály is gyakran ír a Nouvelle Revue de Hongrie számára. Balogh József kiadói viszonya Babits Mihállyal még a Magyar Szemle Társaságban folytatott főtítkári munkájához kötődik. (A Magyar Szemle Társaság 1927-től 1945-ig állt fenn, ennek kiadásában jelent meg a Magyar Szemle folyóirat Szekfű Gyula, majd Eckhard Sándor szerkesztésében, a kiadványok szerkesztője pedig Balogh József volt 1935-ig, majd Bisztray Gyula folytatta ezt a munkát.¹⁰) A Magyar Szemle társaság részéről Babits Mihály két munkája, a *Dante-kommentár* és az *Amor Sanctus* kiadását Balogh József intézte. Ez a szerkesztő-író viszony folytatódott azután a Nouvelle Revue-ben. Babits akkor már a Nyugat szerkesztője volt, mégis szinte minden évben írt valamit a Revue számára. Már a folyóirat első évében számos Babits-vers, tanulmány, novella részlet és könyvismertetés jelenik meg. Így például Michel Babits: *Les âmes qui se dévètent* (1932. I. 132), *Labyrinthes de rêves* (1932. I. 348), *La chair et les os* (1932. II. 51), *Paris et André Ady* (1832. I. 499), *Ad astra* (1932. II. 59). Babits Mihályt Gyergyai Albert mutatja be a Nouvelle Revue de Hongrie olvasóinak (Albert Gyergyai: *Michel Babits*,

⁹ *Magyar mártír írók antológiája*. Magvető Kiadó. Bp., 1970. 102.

¹⁰ Vö. Bisztray Gyula, *Fejezetek a magyar könyvkiadás történetéből*. In: Magyar Könyvszemle, 1966/2.

1932. II. 46). Ugyancsak ebben az évfolyamban találjuk meg Babits Balogh inspirációjára megírt munkájának ismertetését, az *Amor Sanctust*. A következő évfolyamok is gazdagon hozzák Babits írásait: *Nationalisme et patriotisme* (1934. I. 353), *Kölcsey* (1938. II. 352), *Esztergom* (1939. II. 128), *En traduisant Dante* (1940. I. 286), *Littérature hongroise* (1941. II. 499). A könyvismertetések között is szerepelnek munkái: *Histoire de la littérature européenne* (1934. II. 549. és 1935. II. 369), valamint a *Le livre de Jonas* (1940. I. 334). Az 1938-as júniusi szám pedig kiemelten Babits Mihály munkásságát ismerteti. A címlapon az alcím: *Homage à Babits*. Ebben a számban Szerb Antal mutatja be a költőt (*Babits le poète*, 1938. I. 507), Illyés Gyula pedig a regényírót (*Babits le romancier*, 1938. I. 513.), majd Kerecsényi Dezső tanulmányát olvashatjuk az esszéíró Babitsról (*Babits l'essayiste*, 1938. I. 518.), végül Keresztúry Dezső Babits fordítói munkásságát méltatja (*Babits le traducteur*, 1938. I. 524). Ezeket a tanulmányokat a Babits francia rajongójaként bemutatott Denis de Rougemont-nak a költőnél tett látogatása emléke nyitja meg. (Kabdebó Lóránt írja, hogy ez a francia rajongó valójában egy francia nyelvű svájci filozófus volt, és Balogh is tudta ezt, de a francia nyelvterületre szánt folyóiratnak a franciaságot kellett hangsúlyozni.) De Rougemont a következőket írja Babitsról „...le plus profondément magyar de sensibilité, et en même temps le plus européen par la culture.” Ebben a számban Babitsnak két írása jelent meg: *La foule et la nation* (1938. I. 500), *Fogaras* (1938. I. 530).

Ennek a kötetnek Balogh Babitshoz írt levele szerint igen jó visszhangja volt: „Franciaországban és Belgiumban éppúgy sikere volt cikkednek, mint diplomáciai olvasókönyvünkben, sőt tudtommal ír nyelvre is lefordították. (...) Minderre persze a szerkesztő is kicsit büszke, mert jól esik látnia, hogy lapját olvassák.”¹¹

Balogh József Babitsnak erre a kötetre vonatkozó levelét a Magyar Csillagban tette közzé. „A Nouvelle Revue új számának lapjairól szeretet árad felém, mely hálára kötelez és nem tűri, hogy némán maradjak. Meg kell mondanom, hogy milyen jólesik ez – mennyire érzem az erőteljes rokonszenv sugárzását – a közt a sok csüggedés közt, mely a magyar írók napjainkban folyton kísérti és környékezi. Meg kell köszönnöm a szerkesztő szép ötletét, a tüntető és kitüntető rámgondolást, a sok törődést és szeretetet, amiről terv és kivitelezés egyformán tanúskodik. Igaz és jól tudom, a tüntető ünneplés valójában nem nekem szól, hanem a magyar kultúra szellemének, melyet szolgállok. Mégis lehetetlen elfojtanom bizonyos személyes érzések hangját. Vajha munkásságom ismertetése hoz-

¹¹ Idézi Kabdebó Lóránt, i.m. 211.

zájárulna ahhoz a nagy célhoz, amit a Nouvelle Revue de Hongrie maga elé tűzött!”¹²

Az utolsó Babits vonatkozású tanulmány François Gachot nekrológja (1941. II. 138). Maga a szerkesztő is elbúcsúzik a költőtől ebben a számban: Joseph Balogh, *La tragédie de Michel Babits* (1941. II. 136). Babits nélkül nem lehet Magyarországot megérinteni a Nyugattal, mondja itt Balogh. Ezért találta a szerkesztő olyan fontosnak, hogy ezt a humanista költőt megnyerje a Revue számára. „Így juthatott el Babits szava egy világnyelven legálisan (...) sokfelé, az utóbbi háborús bezártság ellenére is. Balogh József ezzel már nemcsak Babitsot, a költőt szolgálta, de szolgálatot tett hazájának és az egyetemes humanizmusnak is.”¹³

Nemcsak Babitsot sikerült felkérnie a Revue számára, hanem a Nyugat más munkatársait is, többek között Kosztolányi Dezsőt és Karinthy Frigyest. Átlapozva a folyóiratokat azt láthatjuk, hogy gyakran hozta a nyugatosok írásainak fordításait. Ady Endre, Kaffka Margit, Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond, Tóth Árpád nevével sokszor találkozunk a hasábocon. Minden irodalmi szemelvényt megelőzött egy ismertetés a kor legjobb irodalmárai tollából. Például Babits mutatta be Adyt, Kosztolányit pedig Schöpflin Aladár.

A Nyugat második nemzedékébe tartozók, Szabó Lőrinc, Márai Sándor, Németh László, Illyés Gyula, Kodolányi János munkái is helyet kaptak itt. A korabeli jelesebb hazai írók közül nem volt talán senki, akinek ne jelent volna meg novellája a Revue-ben.

Passuth László írja az irodalmi válogatásról: „végiglapoztam például, hogy milyen novellákat fordítottatott le Balogh, aki lelke mélyén, azt hiszem csak módjával szerette a modern irodalmat, félt tőle, zabolázatlan műfajnak tartotta. Mégis – magyar avantgarde is szerepel a hasábocon, olyanok is, akiket az akkori hivatalos irodalmi véleményt formálók nem láttak jó szemmel, mint Nagy Lajos, Pap Károly, Dallos, Gelléri, Sásdi, hogy taláломra említsek egy-egy nevet. S a lírai válogatás is a legjobb akkori poézist tükrözte. Ebben nagy volt a szerkesztő, aki ilyenkor nyilván helyesbítette saját ízlésvonalait.”¹⁴

A legjobb esszéírók, mint Halász Gábor, Sötér István, Szerb Antal, stb. munkái jelentek itt meg francia nyelven.

Minden tanulmány, szóljon akár a középkor, akár az adott időszak irodalmáról, európaiságunkat igyekezett hangsúlyozni. Kiemelt minden

¹² *A Magyar Csillag Hírei*. In: Magyar Csillag, 1943/I. 251.

¹³ Kabdebó Lóránt, i.m. 212.

¹⁴ Passuth László, *Gyilokjáró*. Szépirodalmi Könyvkiadó. Bp., 1973. 159.

olyan jelenséget, amely általánosan „európai” értelemben valami magasabb rendűre vet fényt – mondja Passuth.

Révész Imre tanulmánya például Szenczi Molnár Albertről (Emeric Révész, *Albert Molnár de Szencz*, 1934. I. 50), amelyet halálának 300. évfordulójára írt, azt hangsúlyozza, a protenstánsok közös szellemi kincsét magyarra ültette, ezzel a magyarság szellemi nívóját a Nyugathoz emelte, valamint megtette az első lépéseket, hogy a magyar nyelvet az írói világ többi nyelvével egyenrangúvá tegye. Eckhardt Sándor is európai szemmel mutatja be Balassi Bálintot (Alexander Eckhardt, *Le premier poète hongrois: Valentin Balassi*, 1935. I. 270), akit az akkori Európában a maga nemében egyedülálló költői egyéniségnek tart, és az európai reneszánsz költészet és a magyar teremtőerő szerencsés összefonódását látja benne.

Nem kerüli el a Revue figyelmét a kisebbségi magyar irodalom megismertetése sem. Bisztray Gyula mutatja be többek között a szlovákiai, illetve a jugoszláviai magyar irodalmat: Jules Bisztray, *La littérature hongroise de Slovaquie* (1934. II. 291), *La littérature hongroise de Yougoslavie* (1935. I. 66). Számos tanulmány foglalkozik Erdéllyel, például: Elemér Jancsó, *La civilisation hongroise et l'ancienne Transylvanie* (1941. I. 430), vagy Ladislav Kovács, *Charles Kós* (1937. I. 146).

A magyar zenekultúra is helyet kap itt. Átlapozva a folyóiratokat látjuk, hogy több tanulmány foglalkozik a magyar zenével, a cigányzenét is bemutatja, valamint jelentősebb zeneszerzőink – például Liszt Ferenc, Bartók Béla, Kodály Zoltán – munkásságát is ismerteti.

A képzőművészeti rovatot általában Farkas Zoltán állítja össze, aki a Nyugatban is ennek a rovatnak a vezetője. A hazai képzőművészet legjobbjainak a profilja rajzolódik ki, köztük találjuk például Paál Lászlót, Rippl-Rónai Józsefet, Csók Istvánt, Meggyessy Ferencet, Egri Józsefet, Székely Bertalant. A rovat gyakori közreműködője François Gachot, a francia követség kultúratanácsosa, aki szenvedélyes művészetpártoló cikkeket ír *Magyar művészet – európai művészet* címmel.

Rendszerint egy-egy magyar festő képével, jó nyomdatechnikával készült illusztrációjával is bővült a tartalom. Tallózva az illusztrációk között, megtaláljuk Berény Róbert, Borsos Miklós, Bernáth Aurél, Buday György és számos társuk grafikai mellett Csontváry munkáit is.

Kitárul a magyar néprajz páratlan gazdagsága Györffy István, Ortutay Gyula, Szendrey Ákos, Solymossy Sándor tanulmányain keresztül: Étienne Györffy, *La „tanya”* (1933. I. 258), Étienne Györffy, *Les „matyó”* (1935. I. 485), Ladislav Lajtha, *La danse hongroise* (1941. II. 530), Ákos Szendrey, *Le Kalotaszeg* (1935. II. 40).

A folyóirat végén találhatjuk a könyvismertetéseket, a *Les livres* című rovatot, ahol új magyar és figyelmünkre érdemes európai kiadások talál-
nak kommentárra.

Ez a szemle nemcsak hazai eredményeket közvetített Európába, ha-
nem az európai szellem értékeinek hazai megismertetésében is részt vett.
A Revue elsősorban Franciaországra figyelt. A hazai közönségnek volt
egy olyan jelentős rétege, amely figyelemmel kísérte a franciaországi
eseményeket. Maga a szerkesztő is ezt a franciaorientáltságot képviseli,
amikor a következőket írja: „Ha valaki önmagát illúziókba ringatva, két-
ségbe vonná Franciaország nagypolitikai jelentőségét, a legutóbbi
félesztendő diplomáciai eseményei megtaníthatják a valóságra. Hogy
bennünket olyan hatalmi szerkezet ölel körül, melynek legalább is egyik
fókuszja Párizs, annak ránk nézve nemcsak gyakorlati, hanem nyelvi és
szellemi következményei is vannak. A francia politika, szellem és gazdaság
világát nem eltávolítani, hanem közelíteni kell Budapesthez.”¹⁵

Eckhardt Sándor és Hankiss János számos tanulmánya foglalkozik a
francia irodalommal, a francia szellemmel, és annak magyarországi hatá-
sával: Alexandre Eckhardt, *L’histoire de la littérature française en Hong-
rie* (1932. II. 476), *Le premier philosophe hongrois et la pensée française*
(*George Bessenyei*) (1938. II. 529), Jean Hankiss, *Victor Hugo en 1935*
(1935. II. 214). Vizsgálja továbbá a francia–magyar kulturális, gazdasági
és politikai kapcsolatokat, elemzi a trianoni döntést.

De kitekint a folyóirat Olaszországra, Németországra, Ausztriára is.
Egyszóval, figyelte az európai horizontot, nyomon követte mindazt, ami
Európa gazdasági, politikai és kulturális életében történik.

Ez a szemle fórumot biztosított a külföldi diplomataknak, újságírók-
nak, politikusoknak, irodalmároknak. Mindazok számára, akik a legelhi-
vatottabban ismertették az aktuális közép-európai helyzetet, valamint el-
hozták hazánkba az európai szellemet.

Hubay Miklós rámutat arra, hogy ez a folyóirat a német befolyás ma-
gyarországi erősödésével kezdett igazán érdekes és életveszélyes lenni,
mint a németbarátsággal szemben egy másik politikának a bázisa. „Bá-
mulatos hierarchiában volt együtt e folyóiratok bizottságaiban mindenki,
akire – nemzeti-casinói látókörből – számítani lehetett Magyarországon a
háborúból való kiugrás esetén. A szervező, Balogh József aztán életével
fizetett kártyavár remekművéért.”¹⁶

¹⁵ Balogh József, *Nyelvismeretek*. In: Magyar Szemle, 1935. I. 171.

¹⁶ Kabdebó Lóránt, *A háborúnak vége lett*. Kozmosz könyvek, 1983, 12.

A német megszállás után a folyóiratot betiltják, az utolsó számot Hubay Miklós adja ki Genfben. Így emlékszik vissza: „Március 19-én a németeknek első dolga volt, hogy a Revue szerkesztőségét feldúlták. Baloghot is keresték a lakásán. És az utolsó számot az Athenaeum nyomdában elkobozták. Ebből azért pár példány – éppúgy, mint a hasonló sorsra jutott Magyar Csillag utolsó számából is – megmaradt, s nekem is kihozott egyet valaki Genfbe. Ezt én még márciusban sokszorosítottam, és szétküldtem a svájci előfizetőknek. (...) Közép-Európa legelegánsabb folyóirata nyomorúságosan lestencilezve. S megírtam az előfizetőknek, (...) hogy fogadják emlékebe a Revue utolsó számát, amelyet Magyarországon még a megszállás előtt szerkesztettek.”¹⁷

Balogh József bujkálni kényszerült, de a németek elfogták, munkatáborba került, majd kivégezték. A szerkesztő műve, a Nouvelle Revue de Hongrie fennmaradt példányai azt tanúsítják, hogy ezt a folyóiratot művelődéstörténetünkben és sajtótörténetünkben jelentős hely illeti meg.

Ezt támasztja alá De Vienne magyarországi francia követ, aki jelentésében a következőképpen ajánlja a francia kulturális szervek figyelmébe: „Egy olyan francia, mégpedig jó francia nyelven szerkesztett folyóiratról van szó, amelynek egészében véve sikerült megőriznie objektivitását, amelyből szabályt csinált, s amely a Közép- és Kelet-Európában kiadott ilyen típusú publikációk között valószínűleg a legjobb.”¹⁸

1942-ben a Nouvelle Revue de Hongrie tízéves fennállását ünnepelte. (Alig két évvel élt tovább.) Az évforduló alkalmára megjelent egy úgynevezett *Index* kötet, amelyet Szöllösy Klára állított össze. A kötet bevezetőjét Zolnai Béla írta „*Dix années de Nouvelle Revue de Hongrie*” címmel. Ebben a cikkben¹⁹ Zolnai Béla bemutatja a magyar–francia kapcsolatok rövid történetét és számadást ad a Revue tíz esztendejéről. Itt írja, hogy a Nouvelle Revue de Hongrie figyelemmel kísérte mindazt, ami Magyarországra és Európára vonatkozik, és ennek hangot is adott. Célja az volt, hogy a francia, vagy franciául beszélő elit számára közel hozza problémáinkat, hogy így az idegen beláthasson tudományos és szellemi életünkbe, és ne kerülje el figyelmét, hogy mindezt európai kötelesség ismerni, hiszen a folyóirat minden sora az európai szellemet tükrözi vissza. A Nouvelle Revue de Hongrie ennek az európai szellemet hordozó magyar léleknek volt a tükre.

¹⁷ Kabdebó Lóránt, i.m. 20.

¹⁸ Romsics Ignác, *Francia–magyar kulturális kapcsolatok és a párizsi Magyar Intézet a két világháború között*. In: Hagyományok és módszerek, Hungarológiai ismerettár, 1990. 113.

¹⁹ Vö. *Index 1932–1942*, Budapest, Société de la Nouvelle Revue de Hongrie, 1943.